YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (kuudes jaosto)

11 päivänä marraskuuta 1999 *

Asiassa C-179/98,

jonka Cour du travail de Bruxelles (Belgia) on saattanut EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan (josta on tullut EY 234 artikla) nojalla yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa

Belgian valtio

vastaan

Fatna Mesbah

ennakkoratkaisun Rabatissa 27.4.1976 allekirjoitetun ja 26.9.1978 annetulla neuvoston asetuksella N:o 2211/78 (EYVL L 264, s. 1) yhteisön puolesta

* Oikeudenkäyntikieli: ranska.

hyväksytyn Euroopan talousyhteisön ja Marokon kuningaskunnan välisen yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohdan tulkinnasta,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (kuudes jaosto),

toimien kokoonpanossa: toisen jaoston puheenjohtaja R. Schintgen (esittelevä tuomari), joka hoitaa kuudennen jaoston puheenjohtajan tehtäviä, sekä tuomarit P. J. G. Kapteyn ja H. Ragnemalm,

julkisasiamies: S. Alber,

kirjaaja: johtava hallintovirkamies D. Louterman-Hubeau,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— F. Mesbah, edustajanaan asianajaja M. Mikolajczak, Nivelles,

— Belgian hallitus, asiamiehenään ulkoasiain-, ulkomaankauppa- ja kehitysyhteistyöministeriön oikeudellisen osaston hallintopäällikkö J. Devadder,

— Saksan hallitus, asiamiehinään liittovaltion talousministeriön ministerineuvos E. Röder ja saman ministeriön ylijohtaja C.-D. Quassowski,

— Ranskan hallitus, asiamiehinään ulkoasiainministeriön oikeudellisen osaston kansainvälistä talousoikeutta ja yhteisön oikeutta koskevia asioita hoitavan

jaoston jaostopäällikkö K. Rispal-Bellanger ja saman osaston lähetystöneuvos A. de Bourgoing,

— Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus, asiamiehenään Treasury Solicitor's Departmentin virkamies S. Ridley, avustajanaan barrister M. Hoskins,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehenään oikeudellisen yksikön virkamies M. Wolfcarius,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan Belgian hallituksen, asiamiehenään ulkoasiain-, ulkomaankauppa- ja kehitysyhteistyöministeriön neuvonantaja A. Snoecx, Ranskan hallituksen, asiamiehenään A. de Bourgoing, Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksen, asiamiehenään M. Hoskins, ja komission, asiamiehenään M. Wolfcarius, 25.3.1999 pidetyssä istunnossa esittämät suulliset huomautukset,

kuultuaan julkisasiamiehen 18.5.1999 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Cour du travail de Bruxelles on 11.5.1998 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 15.5.1998, esittänyt EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan nojalla (josta on tullut EY 234 artikla) kaksi ennakkoratkaisukysymystä Rabatissa 27.4.1976 allekirjoitetun ja 26.9.1978 annetulla neuvoston asetuksella N:o 2211/78 (EYVL L 264, s. 1) yhteisön puolesta hyväksytyn Euroopan talousyhteisön ja Marokon kuningaskunnan välisen yhteistyösopimuksen (jäljempänä yhteistyösopimus) 41 artiklan 1 kohdan tulkinnasta.

2 Nämä kysymykset on esitetty muutoksenhakuasiassa, jossa valittajana on Belgian valtio ja vastaajana Marokon kansalainen Fatna Mesbah ja joka koskee vammaisavustusta koskevan hakemuksen epäämistä.

3 Pääasian oikeudenkäyntiasiakirjoista ilmenee, että Mesbah on 10.9.1985 alkaen oleskellut Belgiassa, jossa hän asuu tyttärensä ja vävynsä taloudessa.

4 Mesbahin tytär ja vävy, jotka kumpikin olivat alun perin Marokon kansalaisia, ovat saaneet Belgian kansalaisuuden ennakkoratkaisupyynnön mukaan "ilmeisestikin 1970-luvun puolivälissä". Yhteisöjen tuomioistuimen tästä asiasta esittämään kysymykseen Belgian hallitus ilmoitti sille, että Mesbahin vävy on ollut Belgian kansalainen 2.9.1985 alkaen. Lisäksi Mesbahin asianajaja liitti yhteisöjen tuomioistuimelle jättämiinsä kirjallisiin huomautuksiin Marokon kuningaskun-

nan Brysselissä toimivan pääkonsulin antaman todistuksen, jonka mukaan Mesbahin vävy oli 27.7.1998 yhä Marokon kansalainen.

5 On riidatonta, että Mesbahin vävy on työskennellyt Belgiassa vuodesta 1964 vuoteen 1989 ja että siirryttyään eläkkeelle hän jäi yhdessä aviopuolisonsa kanssa asumaan Belgiaan.

6 Mesbah, joka on fyysisen vamman vuoksi invalidi ja joka ei itse ole koskaan ollut Belgiassa ansiotyössä, haki 27.2.1987 annetun Belgian lain (Moniteur belge, 1.4.1987, s. 4832) perusteella 22.3.1995 vammaisavustusta.

7 Tämän lain 4 §:n 1 momentissa, sellaisena kuin se on muutettuna 20.7.1991 annetulla lailla (Moniteur belge, 1.8.1991, s. 16951), säädetään, että vammaisavustuksen saamiseksi henkilöllä on oltava tosiasiallinen asuinpaikkansa Belgiassa. Lisäksi hänen on oltava Belgian tai yhteisön toisen jäsenvaltion kansalainen taikka henkilö, joka ei ole minkään valtion kansalainen tai jonka kansalaisuutta ei voida selvittää, tai hänen on oltava pakolainen tai henkilö, josta on 21 ikävuoteen asti maksettu Belgian lainsäädännössä säädettyä perhelisän korotusta. Kyseinen 20.7.1991 tehty lainmuutos tuli voimaan 1.1.1992.

8 Belgian toimivaltaiset viranomaiset hylkäsivät 8.3.1996 Mesbahin hakemuksen, koska hän ei täyttänyt sitä kansalaisuusedellytystä, josta säädetään 27.2.1987 annetun lain 4 §:n 1 momentissa, sellaisena kuin se on muutettuna.

9 Mesbah nosti 22.3.1996 tästä päätöksestä kanteen Tribunal du travail de Nivellesissä väittäen, että lainsäännös on ristiriidassa yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohdan kanssa.

10 Tässä 41 artiklan 1 kohdassa määrätään, että " — — työntekijät, jotka ovat Marokon kansalaisia, ja heidän kanssaan asuvat perheenjäsenet saavat sosiaaliturvan alalla hyväkseen järjestelyn, jossa näitä työntekijöitä ei millään tavalla syrjitä sen jäsenvaltion omiin kansalaisiin nähden, jonka alueella he työskentelevät".

11 Mesbahin mukaan tämä tarkoittaa, että yhteistyösopimuksessa kielletään jäsenvaltion viranomaisia epäämästä hakijalta tämän Marokon kansalaisuuden perusteella niitä sosiaaliturvaetuuksia, joita hän on vaatinut.

12 Tribunal du travail de Nivelles hyväksyi 16.5.1997 antamallaan tuomiolla Mesbahin kanteen, ja se kumosi päätöksen, jolla Mesbahilta oli evätty vammaisavustus.

13 Belgian valtio valitti tästä tuomiosta 15.6.1997 Cour du travail de Bruxellesiin vedoten siihen, että Mesbah oli Marokon kansalainen, joten Belgian lainsäädäntöä soveltaen on katsottava, että hänellä ei ole oikeutta hakemaansa avustukseen.

14 Cour du travail de Bruxelles totesi, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan (ks. muun muassa asia C-18/90, Kziber, tuomio 31.1.1991, Kok. 1991, s. I-199 ja asia C-58/93, Yousfi, tuomio 20.4.1994, Kok. 1994, s. I-1353) yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohdalla on välitön oikeusvaikutus, joten Mesbah voi vedota tähän määräykseen kansallisissa tuomioistuimissa. Lisäksi se totesi, että näiden tuomioiden perusteella vammaisavustus, sellaisena kuin siitä 27.2.1987 annetun Belgian lain muutetussa versiossa säädetään, kuuluu tämän määräyksen aineelliseen soveltamisalaan.

15 Cour du travail de Bruxelles katsoi kuitenkin, että vielä oli silti selvitettävä, miltä osin marokkolaisen työntekijän "perheenjäsen", jolle ei ansiotyön perusteella ole

milloinkaan syntynyt oikeutta sosiaaliturvaetuuksiin, kuuluu yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohdan henkilölliseen soveltamisalaan perheensä jäsenen nykyisen tai aiemman työskentelyn perusteella.

16 Tältä osin ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin toteaa, että yhteistyösopimuksen kyseistä määräystä sovelletaan kansalaisuudeltaan marokkolaiseen työntekijään, oli hän sitten työelämässä tai eläkkeellä, ja hänen perheenjäseniinsä, jotka asuvat hänen kanssaan vastaanottavassa jäsenvaltiossa. Lisäksi kansallinen tuomioistuin hylkäsi asiassa C-113/97, Babahenini, 15.1.1998 annettuun tuomioon (Kok. 1998, s. I-183, 32 kohta) vedoten Belgian valtion perustelun, jonka mukaan Mesbah, joka ei itse koskaan ole ollut työntekijän asemassa, ei voisi vaatia vammaisavustusta Belgian lain perusteella, koska tämä avustus on kyseisessä kansallisessa lainsäädännössä säädetty omakohtaisesti hankittavaksi oikeudeksi eikä sellaiseksi johdannaiseksi oikeudeksi, jonka Mesbah voisi saada sillä perusteella, että hän on siirtotyöläisen perheenjäsen.

17 Cour du travail de Bruxelles totesi kuitenkin, että 22.3.1995 eli ajankohtana, jolloin Mesbah jätti vammaisavustusta koskevan hakemuksen, hän oli vävynsä ja tyttärensä taloudessa ainoana säilyttänyt Marokon kansalaisuuden. Vävy ja tytär olivat tätä päivää aiemmin saaneet Belgian kansalaisuuden. Näin ollen oli kysyttävä, oliko Mesbahia edelleenkin pidettävä yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuna marokkolaisen työntekijän perheenjäsenenä. Toisaalta tässä määräyksessä ei millään tavoin määritellä "perheenjäsenen" käsitettä, joten oli kysyttävä, kuinka etäisiin sukulaisiin tämä perheenjäsenen käsite voidaan ulottaa ja voiko se ulottua henkilöihin, jotka, kuten pääasian oikeudenkäynnissä käsiteltävässä tapauksessa, ovat keskenään sukua vain avioliiton kautta.

18 Oikeudenkäynnissä oli siten tullut esiin yhteisön oikeuden tulkintaa koskevia ongelmia, joten Cour du travail de Bruxelles päätti lykätä asian ratkaisemista ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

"1) Voiko alun perin marokkolaisen, mutta sittemmin Belgian kansalaisuuden saaneen työntekijän perheenjäsen edelleen vedota Rabatissa 27.4.1976 alle-

kirjoitetun ja yhteisön puolesta 26.9.1978 annetulla neuvoston asetuksella N:o 2211/78 hyväksytyn Euroopan talousyhteisön ja Marokon kuningaskunnan välisen yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohtaan ja nojautua edukseen tuossa määräyksessä tarkoitettuun syrjintäkiellon periaatteeseen, joka koskee 'työntekijöitä, jotka ovat Marokon kansalaisia' ja heidän kanssaan asuvia 'perheenjäseniä'?

2) Kuinka kaukaisiin sukulaisiin — suoraan ylenevässä tai alenevassa polvessa ja/tai sukulaisiin avioliiton kautta — ETY—Marokko-yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu 'perheen' käsite voidaan ulottaa ja voidaanko sitä soveltaa myös Marokon kansalaisiin, jotka ovat sukua toisilleen vain avioliiton kautta?"

Ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys

19 On riidatonta, että Mesbah oli Marokon kansalainen sekä ajankohtana, jolloin pääasiassa kysymyksessä oleva vammaisavustushakemus tehtiin, että vuosina 1992—1995 eli sinä viiteajanjaksona, joka kansallisen lainsäädännön mukaan otetaan huomioon päätettäessä kyseisestä avustuksesta.

20 Tämän edellytyksen täyttäminen ei kuitenkaan vielä merkitse, että vastaanottavaan jäsenvaltioon sijoittautuneen marokkolaisen siirtotyöläisen perheenjäsen voisi vedota yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohdasta ilmenevään periaatteeseen, jonka mukaan kaikki syrjintä sosiaaliturvan alalla on kiellettyä.

21 Kuten tämän määräyksen sanamuodostakin jo käy ilmi, tätä periaatetta sovelletaan marokkolaisten siirtotyöläisten ja heidän kanssaan vastaanottavassa jäsenvaltiossa asuvien perheenjäsenten eduksi.

22 Asiassa ei ole riidanalaista se, että ratkaisevana ajankohtana Mesbah sovellettavan kansallisen lain mukaisesti tosiasiallisesti kuului siirtotyöläisen talouteen siinä jäsenvaltiossa, jossa tämä tekee työtä tai on tehnyt työtä eli esillä olevassa asiassa vävynsä talouteen Belgiassa, jossa tämä vävy saa vanhuuseläkettä oltuaan ansiotyössä Belgiassa. Sitä vastoin oikeudenkäynnissä on riitaista tämän mainitun työntekijän kansalaisuus, jonka perusteella Mesbahilla voi olla oikeus saada vammaisavustus vastaanottavan jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti samoin edellytyksin, kuin mitä sovelletaan tämän valtion kansalaisiin.

23 Yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohdan sanamuodon mukaan perheenjäsen ei voi vedota kansalaisuuteen perustuvaan syrjintäkiellon periaatteeseen, joka tässä määräyksessä on esitetty, jollei siirtotyöläisellä, jonka luona hän asuu, ole Marokon kansalaisuutta.

24 Tältä osin Cour du travail de Bruxelles toteaa ennakkoratkaisupäätöksessään, että Mesbahin vävy ja tytär ovat saaneet Belgian kansalaisuuden "ilmeisestikin 1970-luvun puolivälissä". Kansallinen tuomioistuin on pitänyt lähtökohtanaan, että kansalaisuuden saamisen vuoksi Mesbahin vävy on välttämättä menettänyt Marokon kansalaisuuden. Kansallinen tuomioistuin on näet todennut, että 22.3.1995 eli päivänä, jolloin Mesbah jätti vammaisavustusta koskevan hakemuksen, hän ainoana yhdessä vävynsä ja tyttärensä kanssa muodostamassa taloudessa oli säilyttänyt Marokon kansalaisuuden.

25 Ennakkoratkaisumenettelyssä yhteisöjen tuomioistuimessa pääasian vastaaja ja Belgian hallitus kuitenkin yhtäpitävästi vetosivat Mesbahin vävyn asuinkunnan väestörekisterinpitäjän antamaan kansalaisuustodistukseen sekä otteeseen kansallisesta väestörekisteristä, joista ilmenee Mesbahin vävyn olleen Belgian kansalainen 2.9.1985 alkaen. Lisäksi esitettiin Marokon kuningaskunnan Brysselissä

toimivan pääkonsulin antama todistus, josta ilmenee Mesbahin vävyn olleen 27.7.1998 Marokon kansalainen.

26 Näin ollen pääasian ratkaisemisen kannalta hyödyllisen vastauksen antamiseksi kansalliselle tuomioistuimelle ja ottaen huomioon, että yhteisöjen tuomioistuimelle kirjalliset ja suulliset huomautukset esittäneet ovat nimenomaisesti ottaneet kantaa tältä osin, on esillä olevassa asiassa selvitettävä, voiko kansalaisuudeltaan marokkolaisen siirtotyöläisen perheenjäsen yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohdan perusteella vedota kyseisen siirtotyöläisen marokkolaisuuteen, jotta hänen edukseen sovellettaisiin yhteistyösopimuksen tässä määräyksessä vahvistettua yhdenvertaisen kohtelun periaatetta sosiaaliturva-alalla, kun kyseinen siirtotyöläinen on saanut vastaanottavan jäsenvaltion kansalaisuuden ennen päivää, jolloin tämän siirtotyöläisen perheenjäsenen oleskelu kyseisessä jäsenvaltiossa siirtotyöläisen luona alkoi, ja ennen päivää, jolloin tämä perheenjäsen teki hakemuksen sosiaaliturvaetuuden saamiseksi tämän valtion lainsäädännön perusteella.

27 Tältä osin Belgian hallitus toteaa, että siinäkin tapauksessa että siirtotyöläisen katsottaisiin säilyttäneen Marokon lainsäädännön kannalta Marokon kansalaisuuden, on kuitenkin lähdettävä siitä, että Belgian lakia sovellettaessa hän on yksinomaan Belgian kansalainen. Niinpä ei ole mahdollista, että siirtotyöläisen perheenjäsen vetoaa Belgiassa työntekijällä olevaan Marokon kansalaisuuteen saadakseen Belgian laissa säädetyn sosiaaliturvaetuuden.

28 Komissio vastaa tähän, että siinä tapauksessa, että työntekijällä, jonka perheenjäsenelle kuuluu sosiaaliturvaetuuksia, kuten pääasian oikeudenkäynnissä kysymyksessä oleva avustus, on sekä alkuperäisen kotimaansa että vastaanottavan valtion kansalaisuus, asiassa C-369/90, Micheletti ym., 7.7.1992 annettua tuomiota (Kok. 1992, s. I-4239) analogisesti tulkiten on katsottava yhteisön oikeuden vastaiseksi se, että vastaanottavassa jäsenvaltiossa kielletään — koska sen lainsäädännössä katsotaan, että kyseinen työntekijä on yksinomaan sen kansalainen — tällaista perheenjäsentä vetoamasta työntekijällä olevaan Maro-

kon kansalaisuuteen, jotta häneen sovellettaisiin yhdenvertaisuusperiaatetta sosiaaliturva-alalla, josta hänen hyväkseen määrätään yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohdassa.

29 On syytä todeta, kuten yhteisöjen tuomioistuin on tehnyt edellä mainitussa asiassa Micheletti ym. antamansa tuomion 10 kohdassa, että kansainvälisen oikeuden mukaisesti kansalaisuuden saamista ja menettämistä koskevien edellytysten määrittely kuuluu kunkin jäsenvaltion toimivaltaan, jota on kuitenkin käytettävä yhteisön oikeutta loukkaamatta.

30 Näin ollen yhteisöjen tuomioistuin katsoi edellä mainitussa asiassa Micheletti ym. antamassaan tuomiossa, että sijoittautumisvapautta koskevien yhteisön oikeuden säännösten ja määräysten vastaista on, jos jäsenvaltio estää toisen jäsenvaltion kansalaista, jolla samanaikaisesti on kolmannen maan kansalaisuus, vetoamasta kysymyksessä olevaan vapauteen sillä perusteella, että vastaanottajavaltion lainsäädännön mukaan asianomaista henkilöä pidetään kolmannen maan kansalaisena.

31 Yhteisöjen tuomioistuin katsoi näet, että jäsenvaltion lainsäädännössä ei voida rajoittaa toisen jäsenvaltion kansalaisuuden myöntämisen oikeusvaikutuksia vaatimalla lisäehtojen täyttämistä kuten sitä, että asianomaisen vakinainen asuinpaikka on siinä jäsenvaltiossa, jonka kansalaisuus hänellä on ennen vastaanottavaan jäsenvaltioon tuloaan, edellytykseksi sille, että ne tunnustavat asianomaisella olevan tämän kansalaisuutensa perusteella oikeus käyttää perustamissopimuksessa määrättyjä perusvapauksia. Tämä päätelmä on tehtävä, koska mahdollisuus tällaisten lisäehtojen asettamiseen johtaisi siihen, että yhteisön oikeuden sijoittautumisvapautta koskevien sääntöjen henkilöllinen soveltamisala voisi vaihdella jäsenvaltiosta toiseen (em. asia Micheletti ym., tuomion 10—12 kohta).

32 Näin ollen yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että jos asianomainen osoittaa olevansa toisen jäsenvaltion kansalainen, muilla jäsenvaltioilla ei ole oikeutta kiistää tätä seikkaa sillä perusteella, että asianomaisella on samanaikaisesti kolmannen

maan kansalaisuus, joka vastaanottajamaan lainsäädännön mukaan asetetaan etusijalle jäsenvaltion kansalaisuuteen nähden (em. asia Micheletti ym., tuomion 14 kohta).

33 On kuitenkin huomattava, että pääasian olosuhteet poikkeavat niistä, jotka vallitsivat edellä mainitussa asiassa Micheletti ym.

34 Esimerkiksi on todettava, että pääasian oikeudenkäynnissä siirtotyöläisellä on kolmannen maan kansalaisuuden lisäksi sen jäsenvaltion kansalaisuus, jossa hän oleskelee ja jossa hän on työskennellyt.

35 Lisäksi tässä vastaanottavassa jäsenvaltiossa evätään siirtotyöläisen perheenjäseneltä, jolle siirtotyöläisen aseman perusteella kuuluu yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohdan nojalla erinäisiä oikeuksia, mahdollisuus vedota, ei toisen jäsenvaltion, vaan sellaisen kolmannen maan kansalaisuuteen, joka tällä siirtotyöläisellä on.

36 Niin ikään on todettava, että päinvastoin kuin edellä mainitussa asiassa Micheletti ym., joka koski perustamissopimuksessa määrättyä sijoittautumisvapautta, sen jäsenvaltion lainsäädäntö, joka on Mesbahille vastainen, ei vaikuta yhteenkään liikkuvuuden perusvapauksista, koska yhteistyösopimuksen päämääränä ei ole toteuttaa Marokon kansalaisen vapaata liikkuvuutta yhteisön alueella, vaan sen tarkoituksena on yksinomaan vahvistaa marokkolaisten työntekijöiden ja heidän kanssaan vastaanottavassa jäsenvaltiossa asuvien perheenjäsenten sosiaalista asemaa tässä valtiossa.

37 Näin ollen edellä mainitussa asiassa Micheletti ym. annetussa tuomiossa esitetty ratkaisu, joka koskee pääasiasta oikeudellisesti poikkeavaa tilannetta, ei päde nyt esillä olevassa asiassa.

38 Tästä seuraa, että komission tältä osin esittämää perustelua ei voida hyväksyä.

39 Siten on katsottava, että yhteisön oikeuden kanssa ei ole ristiriidassa se, että vastaanottavassa jäsenvaltiossa ei sallita — koska sen lainsäädännössä katsotaan, että kyseinen työntekijä on yksinomaan sen kansalainen — sellaisen Belgian kansalaisuuden omaavan työntekijän, joka on Marokon oikeuden kannalta säilyttänyt Marokon kansalaisuuden, perheenjäsenen vetoavan työntekijällä olevaan Marokon kansalaisuuteen, jotta häneen sovellettaisiin sosiaaliturvan alalla noudatettavaa yhdenvertaisuusperiaatetta, josta hänen hyväkseen määrätään yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohdassa.

40 Niinpä yksinomaan kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on määrittää yksin sille kuuluvan sen toimivallan nojalla, joka koskee kansallisen oikeuden tulkitsemista ja soveltamista käsittelemäänsä riita-asiaan, minkä maan kansalaisena Mesbahin vävyä oli Belgian oikeuden ja erityisesti kansalaisuutta koskevan lain ja kansainvälisen yksityisoikeuden nojalla pidettävä ajankohtana, jolloin vammaisavustusta koskenut riidanalainen hakemus tehtiin, sekä niinä viitekausina, jotka ovat merkityksellisiä arvioitaessa oikeutta tämän sosiaaliturvaetuuden saamiseen.

41 Kaiken edellä esitetyn perusteella ensimmäiseen ennakkoratkaisukysymykseen on vastattava, että kansalaisuudeltaan marokkolaisen siirtotyöläisen perheenjäsen ei voi yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohdan perusteella vedota kyseisen siirtotyöläisen marokkolaisuuteen, jotta häneen sovellettaisiin yhteistyösopimuksen tässä määräyksessä vahvistettua yhdenvertaisen kohtelun periaatetta sosiaaliturva-alalla, kun kyseinen siirtotyöläinen on saanut vastaanottavan jäsenvaltion kansalaisuuden ennen päivää, jolloin tämän perheenjäsenen asuminen kyseisessä jäsenvaltiossa siirtotyöläisen luona alkoi, ja ennen päivää, jolloin tämä perheenjäsen teki hakemuksen sosiaaliturvaetuuden saamiseksi tämän valtion lainsäädännön perusteella.

Kun kyseisellä marokkolaisella siirtotyöläisellä on myös vastaanottavan jäsenvaltion kansalaisuus, hänen edellä kuvatun kaltainen perheenjäsenensä ei voi

vedota työntekijällä olevaan Marokon kansalaisuuteen yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohdan soveltamiseksi muuten kuin perustamalla vaatimuksensa kyseisen jäsenvaltion oikeuteen, jonka tulkitseminen ja soveltaminen käsittelemässään asiassa on kuitenkin yksin kansallisen tuomioistuimen tehtävänä.

Toinen ennakkoratkaisukysymys

42 Toiseen ennakkoratkaisukysymykseen annettavan vastauksen osalta on heti alkuun huomautettava, että yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohdan nojalla syrjintäkiellon periaatetta sosiaaliturva-alalla sovelletaan paitsi marokkolaisen siirtotyöläisen itsensä eduksi myös hänen kanssaan asuvien perheenjäsenten eduksi.

43 Yhteistyösopimuksen tässä määräyksessä ei kuitenkaan ole työntekijän "perheenjäsenten" määritelmää.

44 On kuitenkin katsottava, että kyseisen määräyksen sanamuodosta seuraa, että siinä vahvistettua yhdenvertaisen kohtelun periaatetta ei ole tarkoitettu pelkästään siirtotyöläisen aviopuolison ja lasten eduksi. Yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohdassa näet käytetään yleisluonteista ilmausta työntekijän "perheenjäsenistä", joilla siten voidaan tarkoittaa myös työntekijän muita sukulaisia, kuten esimerkiksi hänen suoraan ylenevää polvea olevia sukulaisiaan.

45 Kyseisessä määräyksessä ei myöskään ole mitään, mikä viittaisi siihen, että "perheenjäsenten" käsite olisi rajoitettu koskemaan vain työntekijän omia verisukulaisia.

46 Edellä esitetyn perusteella on katsottava, että yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohdassa "perheenjäsenillä" ei tarkoiteta pelkästään työntekijän aviopuolisoa ja työntekijän jälkeläisiä, vaan myös hänen lähisukulaisiaan, kuten hänen suoraan ylenevää polvea olevia sukulaisiaan, mukaan luettuina avioliiton perusteella sukulaissuhteeseen tulleet, kuitenkin sillä nimenomaisella edellytyksellä, että nämä henkilöt tosiasiallisesti asuvat yhdessä työntekijän kanssa.

47 Tästä seuraa, että sellaista henkilöä, kuten pääasian vastaajaa, joka on siirtotyöläisen aviopuolison äiti ja joka on keskeytyksettä elänyt vuodesta 1985 alkaen tyttärensä ja vävynsä taloudessa vastaanottavassa jäsenvaltiossa, on pidettävä yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuna työntekijän perheenjäsenenä.

48 Näin ollen toiseen ennakkoratkaisukysymykseen on vastattava, että yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu marokkolaisen siirtotyöläisen "perheenjäsenten" käsite ulottuu tämän työntekijän ja hänen aviopuolisonsa niihin suoraan ylenevää polvea oleviin sukulaisiin, jotka asuvat yhdessä työntekijän kanssa vastaanottavassa jäsenvaltiossa.

Oikeudenkäyntikulut

49 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneille Belgian, Saksan, Ranskan ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksille ja komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (kuudes jaosto)

on ratkaissut Cour du travail de Bruxellesin 11.5.1998 tekemällään päätöksellä esittämät kysymykset seuraavasti:

1) **Kansalaisuudeltaan marokkolaisen siirtotyöläisen perheenjäsen ei voi Rabatissa 27.4.1976 allekirjoitetun ja 26.9.1978 annetulla neuvoston asetuksella N:o 2211/78 yhteisön puolesta hyväksytyn Euroopan talousyhteisön ja Marokon kuningaskunnan välisen yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohdan perusteella vedota kyseisen siirtotyöläisen marokkolaisuuteen, jotta hänen edukseen sovellettaisiin yhteistyösopimuksen tässä määräyksessä vahvistettua yhdenvertaisen kohtelun periaatetta sosiaaliturva-alalla, kun kyseinen siirtotyöläinen on saanut vastaanottavan jäsenvaltion kansalaisuuden ennen päivää, jolloin tämän perheenjäsenen asuminen kyseisessä jäsenvaltiossa siirtotyöläisen luona alkoi, ja ennen päivää, jolloin tämä perheenjäsen teki hakemuksen sosiaaliturvaetuuden saamiseksi tämän valtion lainsäädännön perusteella.**

Kun kyseisellä marokkolaisella siirtotyöläisellä on myös vastaanottavan jäsenvaltion kansalaisuus, hänen edellä kuvatun kaltainen perheenjäsenensä ei voi vedota työntekijällä olevaan Marokon kansalaisuuteen yhteistyösopi-

muksen 41 artiklan 1 kohdan soveltamiseksi muuten kuin perustamalla vaatimuksensa kyseisen jäsenvaltion oikeuteen, jonka tulkitseminen ja soveltaminen käsittelemässään asiassa on kuitenkin yksin kansallisen tuomioistuimen tehtävänä.

2) **Edellä mainitun yhteistyösopimuksen 41 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu marokkolaisen siirtotyöläisen "perheenjäsenten" käsite ulottuu tämän työntekijän ja hänen aviopuolisonsa niihin suoraan ylenevää polvea oleviin sukulaisiin, jotka asuvat yhdessä työntekijän kanssa vastaanottavassa jäsenvaltiossa.**

Schintgen Kapteyn Ragnemalm

Julistettiin Luxemburgissa 11 päivänä marraskuuta 1999.

R. Grass

kirjaaja

J. C. Moitinho de Almeida

kuudennen jaoston puheenjohtaja